

OIKEUSJÄRJESTELMÄÄ VAARANTAVA TALOUSRIKOLLISUUS

saaja(t);

eduskunnan talousrikostorjunnan johtoryhmä
oikeusministeri **Anna-Maja Henriksson**

lähettäjä;

Jarkko Hyöppönen
toimitusjohtaja, hallituksen pj.
Gigson Oy, Youno Oy
+358409696896
jarkko@gigson.fi

Aihe;

Katsanto tarkastelee luonnollisiin henkilöihin kohdistuvan talousrikollisuuden vaikutusta oikeusjärjestelmään ja luottamukseen oikeudenkäyttäjiä kohtaan. Tavoitteena lisätä talousrikollisuuden tunnistettavuutta, yhteiskunnallista keskustelua ja keinoja talousrikosten ehkäisemiseksi.

Talousrikollisuus aiheuttaa vuosittain arviolta 5 miljardin kokonaishaittavajeen.

Talousrikoksista vain 5 % johtaa esitutkintaan. Lainvoimaiseen tuomioon (HO), kestää ka. 1500 pvää.

Talousrikoksista 96 % tehdään laillisen liiketoiminnan yhteydessä.

Talousrikollisuuden uhrit ajautuvat velkavankeuteen ja itsemurhiin, henkeen ja vireen kohdistuvien rikosten uhreja useammin.

Kustannustehokkaat estokeinot valmiina olevin portaalein, ovat proaktiivinen informatiivinen tiedotus ja koulutus.

5 miljardin osittainenkin konfiskaatio tuottaa moninkertaisen hyödyn julkiseen talouteen.

(lähteet; oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, poliisihallitus, tilastokeskus, oikeuskirjallisuus)

Johdanto;

Katsannossa on perehdytty perinteisten verorikosten ja julkistoimijoihin kohdistuvan talousrikollisuuden sijaan luonnollisiin henkilöihin kohdistuvaan talousrikollisuuteen ja sen ilmentymiin yksilöiden oikeusturvaa vaarantavien seikkojen kannalta, suhteessa

oikeudenkäyttäjien välittömiin ja välillisiin, talousrikollisuuden mahdollistaviin toimiin.

Pyrkimyksenä eritellä oikeustoimijoiden vastuita ja velvollisuuksia ennalta estää talousrikollisuutta, sekä toteuttaa oikeudenkäyttöä dynaamisen talousrikollisuuden toimintamahdollisuuksien kitkemiseksi, primaarisena toimenä rikosoikeudelliseen vastuuseen saattamiseen nähden.

Kontekstiin on rajattu oikeudenkäyttäjistä eduskunta ja oikeuslaitos, joiden kontribuutio on talousrikollisuuden ehkäisyn ja oikeustointen oikeellisuuden suhteen määräävässä asemassa. Poliisilaitoksen osalta noteeratut huomiot on sisällytetty sisäministeriön/eduskunnan alaisuuteen.

Perusopetus-, poliisiammattikorkeakoulun- tai oikeustieteellisen opetussuunnitelmaan ei ole sisällytetty talousrikollisuutta riittävästi käsittelevää oppikokonaisuutta. Myöskään erillistä lainsäädäntöä tai säädöskokoelmaa talousrikoksista ei ole katsottu tarpeelliseksi saattaa voimaan, jonka positiivinen johdannaisvaikutus olisi tunnustamisen ja oikeuskäytännön selkeytymisen ohella, myös noteeraaminen oikeudenalan opetussuunnitelmissa.

Talousrikoksia koskeva lainsäädäntö koostuu irrallisista normeista, jotka mahdollistavat osaltaan tulkinnanvaraisen oikeuskäytännön, sekä ammattimaiselle talousrikollisuudelle epätarkoituksenmukaisten vanhenemis-, ja kohtuullistamissääntöjen soveltamisen. Pyramidipelin, rahankeräysrikoksen ja petosrikosten määritelmät soveltuvat vaillinaisesti taidokkaiisiin talousrikoskokonaisuuksiin, joissa ei niin ikään ole huomioitu globaalia teknologiaa hyödyntävän kyberrikollisuuden ominaispiirteitä.

Digitalisaation verrattain äkillisen kehityksen seurauksena, järjestäytynyt talousrikollisuus on laajakaistan päässä, mutta bittiavaruuden edellä oikeusjärjestelmän lainkouraa. Valistuneissa länsimaissa ei taloudellisen edun nimissä sodita tai ryöstetä siviiliväestöä, se tehdään digitalisaation keinoin. Vahingoiltaan useiden miljardien taloudellisen ja korvaamattoman henkisen kärsimyksen aiheuttavat, liitännäisrikollisuutta kumuloivat talousrikokset ovat merkittävä uhka julkiselle taloudelle, yksilöiden oikeusturvalle ja oikeusjärjestelmän uskottavuudelle.

TALOUSRIKOLLINEN SUOMESSA 2019

Vain noin **3-4 prosentissa**, talousrikollisten yritystoiminnassa on kyse ainoastaan rikollisesta toiminnasta. Talousrikollisista yli **80 %** on miehiä, yleisimmin rikollisen toiminnan aloittaessaan **30- 45-vuotiaita**. Piilorikollisuuden ydinominaisuuden takia, vain noin **3 %** talousrikoksista johtaa lainvoimaiseen tuomioon.

Talousrikollisten toimiessa pääosin julkisten ja yksityisten osakeyhtiöiden kautta, tulovirran muodostuessa monilta osin perusteltavissa olevasta laillisesta liiketoiminnasta, rikosten havainnoinnin vaikeus on toiminnan edellytykset turvaavaa. Talouselämän riippumattomuus julkisesta tarkkailusta antaa suojan ja laillinen tulovirta mahdollistaa laajoihin ja panostusta vaativiin rikoksiin ryhtymisen.

Talousrikollinen on yhteiskunnassa toimiessaan useimmiten fiksu, filmaattinen ja kohtelias, yrittäjästatuksella toimiva luonnollinen henkilö, joka harjoittaa toimintaansa yhden tai useamman oikeustoimihenkilön kautta. Perheyhteisössään talousrikollinen näyttäytyy anteliaana puolisona ja pakottavasti velvoittavaa lainsäädäntöä näennäisesti noudattavana kunniallisena kansalaisena. Oikeuspoliittisen tutkimuksen mukaan valtaosa talousrikoksista tuomituista toimi rikosentekohetkellä johtavassa asemassa, toimitusjohtajana, hallituksen jäsenenä tai muutoin lainmukaisessa vastuuasemassa uhriinsa nähden.

Talousrikollinen hyödyntää rikoshyötynsä toteuttamiseksi ja realisoimiseksi ”puhtaita miehiä”, kirjanpitäjiä, yrityksiä, lainoppineita ja työntekijöitä, joiden tietoisuus osallisuudesta rikokseen vaihtelee riippuen asemasta ja siitä, miten rikoshyöty jakaantuu toimijoiden kesken. Talousrikollisuudelle on tyypillistä, ettei toimintaan suoraan osallistuneet ole aina tietäneet, tai heidän ei edes olisi pitänyt tietää osallistuneensa rikolliseen toimintaan.

Rekisterimerkintärikokset, joilla bulvaanienhenkilöt merkitään vastuuhenkilöiksi ovat tyypillisiä. Todellista määräysvaltaa käyttävät rikoshyödyn saajat peitetään liiketoimintakiellon ohittamiseksi, rikollisen toiminnan jatkamisen turvaamiseksi ja rikoshyödyn konfiskaation estämiseksi.

Rikollisesta toiminnasta tietoisia (mala fide) ovat päätekijöiden ohella kuitenkin lähes aina järjestäytyneen rikollisuuden toimijat ja kansainvälinen mafia, joiden tulovirrasta pääosa koostuu nykyisin talousrikollisuudesta saaduista varoista. Prosenttijengien osuus talousrikoksiin on huomattava vero- ja velallisrikoksissa, mutta tietotaidon puute talouselämästä ja lainoppimattomuus rajoittaa vahingollisimpiin yksilöihin kohdistuviin talousrikoksiin ryhtymistä. Viranomaisen selvityksen mukaan 50 % järjestäytyneen rikollisuuden jäseniksi tunnistetuista on toiminut vastuuasemassa Suomessa toimivassa yrityksessä, tyypillisistä rekisterimerkintärikoksin suoritetuista välillisistä omistajuuksista tai vastuuasemista johtuen todellinen määrä on suurempi.

Viisaimmat talousrikolliset eivät leveile omaisuudellaan omissa nimissään olevin kulutushyödykkein tai kiinteistöin, sillä he tiedostavat kiinnijäämisriskin ja rikoshyödyn menettämisseuraamuksen mahdollisuuden. Asunnot, autot ja veneet ovat ani harvoin toimijoiden suorassa omistuksessa, vaikka yksinomaan henkilön hallinnassa. Rahoitusyhtiöt, bulvaaniryhtiöt, tuttavat ja hyvin usein myös omat puoliset

ja sukulaiset merkitään omistajiksi, jotta kiinnijäämisen riski pienenee ja rikoshyödyistä voi nauttia.

Yksittäisen huumeidenkäyttäjän tai sarjanäpistelijän erottaminen ulkoisista ominaisuuksista tai havaittavissa olevan rikoksen mukaista toimintaa on helppo pitää paheksuttavana, sillä toiminta on yleisesti tunnettua ja paheksuttavaa. Jos se ei näytä rikolliselta, ei kuulosta rikolliselta, eikä käyttäydy kuin rikollinen, se on luultavimmin talousrikollinen - yhtä osuva, kuin validi päätelmä, joka kuvastaa sitä miten mahdoton on luoda kuvaa uhasta, joka tulisi havaita.

YKSILÖIHIN KOHDISTUVA TALOUSRIKOLLISUUS

Yksilörikollisuuden tai sosiaalisen rikollisuuden määritelmä sopii yleismääritelmänä huonosti yksilöihin kohdistuviin talousrikoksiin, sillä uhreja on nykyisin samassa rikoskokonaisuudessa jopa tuhansia. Yhteisörikollisuus kuvastaa parhaiten mainitun kaltaisia, mutta pitäydyn termissä talousrikollisuus, sillä määritelmien runsaslukisuus ei edistä talousrikoksen määritelmän valmiiksi heikkoa tunnettavuutta.

Yksityinen kuluttaja on verrattain harvemmin talousrikoskirjon tekojen kohde, sillä suhteessa riskiin ja panostukseen, on tuottavampaa kohdistaa rikos julkistoimijoihin tai oikeushenkilöihin. Yksilöön kohdistuva talousrikos on useimmiten hyvin valmisteltu ja suunniteltu kokonaisuus, jossa hyödynnetään kohteen luottamusta häntä vastaan, tavoitteena maksimoida oikeudeton hyöty, uhrin oikeudet laiminlyöden. Niissä tapauksissa, joissa rikoshyöty nousee kymmeniin tuhansiin euroihin, teot ovat lähtökohtaisesti erinomaisesti suunniteltuja ja rikokseen ryhtyneet ovat kartoittaneet riskit ja vaihtoehtoiset tapahtumankulut, rikosta koskevaan lainsäädäntöön täsmällisesti perehtyen.

Talousrikollinen valitsee toimialan, jonka sisäiset heikkoudet ja ristiriidat, sekä lainsäädännön puutteet, luovat rikokselle mahdollisimman suotuisan ympäristön. Rikoksen toimintamekanismien määräävinä tekijöinä on lainkirjan rikkomisen ohella, lainhengen vastainen toiminta ja harmaan alueen tehokas laillinen hyödyntäminen. Kuluttajiin kohdistuvissa rikoksissa, talousrikollinen toimii pääsääntöisesti suoraan tai välillisesti luottamusasemassa, jolloin kyky havaita rikoksen kohteeksi joutuminen on alisteisesta asemasta ja luottamusperiaatteesta johtuen vähäinen, jolloin ei voida myöskään olettaa, että yksilön tulisi havaita talousrikollinen eurooppalaisen kuluttajan määritelmän sisältävän huolellisuusvelvoitteen mukaisesti.

Kun kiinnijäämisen riski koetaan riittävän pieneksi ja kohteeksi on valikoitu yhteiskunnallisen tai yksilön asemasta tai ominaisuuksista johtuen riittävän otollinen uhri, siirrytään toteuttamisvaiheeseen. Kohteen valinnalla on olennainen osuus kiinnijäämisriskin välttämisen ja rikoksen toteutumisen kannalta. Yksilöihin kohdistuvien rikosten vaikuttavuus on uhrin, kuin perheyhteisön kannalta merkittävästi julkishallintoon kohdistuvaa talousrikollisuutta vahingollisempaa. Luottamukseen perustuvat pyramidipelit ovat vahingollisimpia, sillä niissä tekijä käyttää hyväkseen uhrin läheisiä ja luotettuja, jolloin seuraukset ovat moninaiset ja sosiaalisesti haavoittavat. Uhrien itsemurhat ja velkavankeuteen johtavat seuraukset kumuloivat rikosten taloudellisen haittavaikutuksen seurauksia.

Suurin osa kuluttajiin kohdistuvasta talousrikollisuudesta on yksittäisten tekojen osalta taloudellisesti vähäistä vahinkoa aiheuttavaa, joka mahdollistaa rikollisen toiminnan jatkamisen ilmoituskynnysten kasvaessa. Huomionarvoista on, ettei talousrikollisen uhrin usein edes tiedosta joutuneensa uhriksi ja siten miellä kokeneensa vahinkoa rikoksen seurauksena. Rikosilmoituksen sijaan on tyypillistä, että uhrin pyrkivät rajaamaan vahinkoaan, jopa velkaa ottaen, joko häpeän vuoksi tai uhrin aseman tiedostamattaan.

Luottamusta poliisiin kykyyn turvata rikoksen uhrin asema, ei lisää yleinen tieto ruuhkautuneesta esitutkimusportaasta ja sen rajallisista mahdollisuuksista selvittää yleisimpiä kuluttajiin kohdistuvia petos/anastus -rikoksia, joista kuluttajat jättävät rikosilmoituksia lähinnä vakuutusyhtiön vuoksi. Talousrikollinen hyödyntää tilanteen ja kumuloi rikostensa määrän, sillä kiinnijäämisriski suhteessa saataviin hyötyihin on olematon. Tämän vuoksi poliisin riittämättömät määrärahat massarikostutkintaan mahdollistavat välillisesti myös talousrikollisuutta.

Kuluttajiin kohdistuvien talousrikoksiin suuntautuneet tiedostavat, ettei keskiverto kuluttaja ole edes suhteellisesti tasavertainen yritysrikolliseen nähden, ei myöskään oikeuslaitoksessa, mikäli rikoshyödyn realisointi aiotaan toteuttaa siviilikanteen kautta. Hyvin organisoituneet ja poikkeuksetta keskivertorikollista älykkäämmät talousrikolliset hyödyntävät lainoppineiden palveluja, sillä ne turvaavat rikoksen mahdollistumisen, rikoshyödyn tarkoituksenmukaisen hukkaamisen ja oikeuslaitoksessa joko rikoshyödyn realisoinnin tai rikosseuraamuksilta välttymisen. Tekijät turvautuvat usein asianajosalaisuuteen, vaikka tosiasiallisesti kyse on rikokset mahdollistavista neuvonannoista.

Mahdollinen vuosien päästä realisoituva, usein ehdollinen tuomio ei toimi riittävänä pelotteena, eikä liiketoimintakieltä määrätä ennen tuomiota. Bulvaanien kautta liiketoimintaa jatkamalla liiketoimintakieltokään ei ole tehokas seuraamustoimi rikosten jatkamisen ehkäisyyn. Toimintaa jatketaan eri toiminimin ja rikosvastuuta välttellen vaikenemalla, tavoitettavuus minimoimalla ja toimimalla palkattujen asiamiesten kautta.

Rikolliset hyödyntävät prosessaamisessaan tuomioistuinsovittelun, jolla rikoshyödyistä saadaan joko tuloutettua osa sovinnon kautta tai osoitettua tuomioistuimelle, että tahtotilaa sovintoon olisi ollut. Rikosvastuu vältetään usein vaateista luopumalla, mikäli suunnitelma ei toteudu halutunlaisesti tai sen kohteeksi valikoitu henkilöllä on mahdollisuus turvautua alaan erikoistuneen juristin apuun. Tuomioistuimessa paljastuminen vältetään kanne pois vetämällä, jolloin uhri kokee voittaneensa, eikä tällöin tee rikosilmoitusta, jolloin tosiasiallinen virallisen syytteen alainen esirikos ei päädy viranomaisten tietoon. Esitutkiminta aloitetaan harvoin oikeuslaitoksen havaittua siviilikanteen perusteettomuuden takana olevan rikoksen, sillä tuomioistuimen ensisijainen tehtävä ei ole rikosten paljastaminen, eivätkä tuomarit ole immuuneja pukurikollisuuden edessä.

Kuluttajien kohdalla talousrikosten mekanismien havaittavuus, saati rikoskokonaisuuden suppeakin toteennäyttäminen esitutkiminnan käynnistymiseksi on haastavaa ja aikaa vievää, eikä siitä keskiverto kuluttajan tule olettaa suoriutuvan. Muut merkittävät syyt rikosilmoituksesta jättäytymiseen ovat psykologisia ja ajankäytön priorisointiin perustuvia; takaisin vedetyn kanteen kohdalla kuluttaja kokee

pelastuneensa ja voittaneensa, mahdollisesti vuosia kestäneestä piinasta, johon ei haluta käyttää aikaa tai osallistua altruistisen edun nimissä mahdollisesti seuraavaan rikosprosessiin.

Talousrikollisille on myös erittäin ominaista saada uhri toimimaan jollain tapaa lakien vastaisesti, esim. tilisiirtojen tai tuloutuksen osalta, jota käytetään rikoksen loppuvaiheessa kiristyskeinona (Onecoin). Kiristys on myös tehokas keino vaientaa uhrit; julkilausuva tai rikosilmoituksen tehnyt menettää lopullisesti oikeutensa huijareiden lanseeraamiin sovelluksiin ja mahdollisuuteensa saada varojaan takaisin.

Talousrikollisten uhrit eivät vuoda verta, ollen medialle näkymättömiä, mikä korostaa valtiovallan proaktiivista tiedotusvastuuta. Uhrien häpeävaikutusta lisää myös yleinen mielipide uhrien helppouskoisuudesta tai vilpillisen mielen oletama; olisi pitänyt tietää tai tiesivät mihin ryhtyivät. Talousrikosten uhrit ovat yhtä lailla hyväuskoisia, kuin oikeusjärjestelmän lainalaisuuksiin ja luonnollisiin lakeihin luottavia ja päätöksensä niihin nojaavia, vastuullisissa asemissa työskenteleviä koulutettuja kansalaisia, tuomareista yritysjohtajiin ja kansanedustajiin. Yleisen sanan ja mielipiteen mukainen julkinen teloitus, on syyllistää uhreja hyväuskoisina ja huolimattomina - jokainen vastuuton lausuma on julkinen kädenojennus talousrikolliselle.

LAINSÄÄTÄJÄN VASTUU JA VELVOLLISUUS

Yksimielisten talousrikosasiantuntijoiden mukaan, lainsäätäjien primäärinen vastuu talousrikosten ehkäisyssä on normatiivisen tiedottamisen ja koulutuksen lisääminen.

Talousrikollisuuden ehkäisyssä korostuu merkittävä valtiovallan rooli. Informatiivinen kansankielinen tiedottaminen on ensiarvoisessa asemassa talousrikollisuuden havaittavuuden ja ennaltaehkäisyn suhteen. Poliisiauton kyljessä oleva teksti ”harmaa talous, musta tulevaisuus” on pätevä kuvaus, mutta niin osuva, ettei se avaudu kuin talousrikostutkijoille.

Talousrikoksille on tavanomaista, että ne ilmenevät pitkän ajan kuluttua, mikä asettaa vaatimukset myös lainsäädännön kattavuudelle, oikeudenkäyttäjien toimet mahdollistaakseen. Talousrikostutkijat tiedostavat erinomaisesti rikollisten toimintamekanismit, haasteet rikosten toteennäytössä ja rikoksentekijöiden soluttautumisen yhteiskuntarakenteisiin. Haasteen tutkijoille tuo talouselämän lainalaisuudet ja lait tuntevat epäillyt, joiden kyky vaikuttaa tutkintaan on ilmeinen. Poliisiammattikorkeakoulun tutkinnolla, ilman talousrikollisuutta koskevaa oppikokonaisuutta, epäillyn ja tutkijan keskinäisen tasavertaisuuden toteutuminen kuulustelutilanteessa haastavan aihepiirin suhteen, on monesti kestämaton, sillä haastava tilanne on myös vanhemmille talousrikostutkijoille.

Talousrikollisuuden siirtyminen digitalisaation myötä anonymiteetin suojissa toteutetuiksi massarikollisuudeksi ja kansainvälisesti toteutettaviksi petoskokonaisuuksiksi, rikosten ehkäisy ja torjunta vaatii merkittäviä panostuksia, menokirjauksia, jotka maksavat moninkertaisina itsensä takaisin. Rangaistusten, tulee niin ikään olla pelotevaikutukseltaan ennaltaehkäiseviä ja seurannaisvaikutuksiltaan

rikoksesta tuomituiden tosiasialliset toimintaedellytykset päättäviä – muutoin oikeusprosessit ovat kulueriä.

Suomessa työskentelee oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan noin 450 talousrikostutkijaa. Siitä huolimatta talousrikosten tutkinnan kesto on keskimäärin yli 500päivää, tavoitteen ollessa 250päivää.

Lukuna 100 % ylitys on **huolestuttava**, mutta rikosten vuosittaisen 5 miljardin taloudellisen ja sosiaalisen haittavaikutuksen huomioiden luku on häpeällinen. Viranomaistoiminnan yleisen luottamuksen kannalta on huolestuttavaa, että suosituksien mukaisten käsittelyaikojen merkittävät ylitykset sallitaan ja lainvoimainen tuomio saavutetaan keskimäärin 1500 päivässä.

TALOUSRIKOSTEN KÄSITTELYN KESTO OIKEUSJÄRJESTELMÄSSÄ

OIKEUSTOIMIJA	KESTO	KUMULATIIVINEN
Poliisi (esitutkinta)	516 pv	
Syyttäjä (syyteharkinta)	268 pv	784 pv
Käräjäoikeus (tuomio)	304 pv	1088 pv
Hovioikeus (tuomio)	412 pv	1500 pv
Korkein oikeus (tuomio)	162 pv	1662 pv

(Tilasto; oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen talousrikoksia koskeva tutkimus 2010)

Rikoksen kohteeksi joutuneen yksilön/yrityksen oikeusturva vaarantuu oikeusjärjestelmän taholta tutkinnan pitkittyessä, vaikuttaen myös poliisin mahdollisuuksiin kerätä näyttöä, luotettavia asian muistavia henkilötodistajia ja estää rikosten jatkuminen, jonka vain tuomion kautta langetettu liiketoimintakielto ja vaikutuksiltaan merkittävä rangaistus-seuraamus mahdollistaa.

Talousrikostutkijoiden mukaan, esitutkintaa ei edes aloiteta vanhenemissäännösten vuoksi, jos tiedetään ettei tutkinta tai syyteharkinta valmistu riittävässä ajassa, vaikka tosiseikat rikoksen toteennäyttämiseksi puoltaisivat esitutkintaa. Älykkäille talousrikollisille on ominaista, että uhrin havaittua rikoksen tai epäillessä rikosta, asiaa pitkitetään kaikin tavoin, tietoisena vanhenemissäädöksistä. Rikoshyödyn menettämisseuraamus ei kata talousrikollisia, sillä oikeustoimihenkilö saatetaan konkurssiin tai varat hävitetään, ennen kuin esitutkinta on saatu päätökseen.

Talousrikostutkinnan kestäessä pahimmillaan vuosia, välttyy tehokkaasti vaikeneva ja virkavaltaa välttelevä rikollinen vastuusta, ilmeisen rikoshyödyn pitäen. Talousrikollisten tiedostaessa rikosoikeudellisten seuraamustoimien hitauden ja viivästyksen positiivisen vaikutuksen kiinnijäämisriskiin, on perusteltua sanoa, että yrittämisessä on riskinsä, mutta talousrikos kannattaa.

Rikollisen toiminnan ennalta ehkäisy edellyttää pitkäkestoisia ja monimuotoisia toimia sekä oikeudenkäyttäjien määrätietoista sitouttamista esitettyihin tavoitteisiin ja keinoihin. Oikeustoimittajia ja talousrikoksiin perehtyneitä toimittajia on kourallinen, median ollessa silti kansan tosiasiallinen tiedonsaannin lähde. Julkisuusvelvoitteen mukainen vastuu ja informointivelvoite talousrikollisuudesta mediaa kohtaan korostuu,

sillä ominaispiirteidensä vuoksi talousrikollisuus ei ole helposti havaittavissa, huolimatta arviolta 5 miljardin vuosittaisesta kokonaishaittavaikutuksesta yhteiskunnalle.

OIKEUSLAITOKSEN VASTUU

Syyttäjän ajama rikosseuraamukseen pyrkivä rikosprosessi, täyttää sille asetetut tavoitteet huomattavasti paremmin, suhteessa talousrikoshyödyn realisoimisessa hyödynnettyyn siviilioikeusprosessiin.

Talousrikollisen oikeushenkilön vastapuolena kuluttaja on lähtökohtaisesti aina heikommassa asemassa. Riita-asiana käräjäoikeuteen viedyissä siviiliprosesseissa tuomioistuimen kyky täyttää sille asetetut tavoitteet heikomman osapuolen suojaamisessa, vaarantuu prosessin kaksiasiainosaisuuden ja siviiliprosessin vahvemman osapuolen suojaksi tosiasiallisesti toimivien prosessisääntöjen vuoksi.

Kun heikomman osapuolen etu vaatii dispositiivisissa riita-asioissa viranhaltijalta oikeuden toteutumiseen pyrkiviä metodeja, ei puolueettomusperiaatetta tulisi soveltaa sokeasti, vaan turvata alisteisessa asemassa olevan oikeussuoja. Oikeushenkilöiden ja kuluttajan välisissä riidoissa virkamiesperiaatteen hyödyntäminen turvaisi tasavertaisuuden toteutumisen, objektiiviperiaatetta heikentämättä.

Talousrikollisten juridinen prosessaamiskyky vastakkainasettelussa uhriin, on huomioitu jo rikoksen suunnitteluvaiheessa. Rikollinen myös määrää milloin kanne pannaan vireille ja tosiasiallisesti pitkälti myös oikeudenkäyntipöytäkirjojen sisällön. Tarkoituksenmukaiset todistajat ovat puhekoulutetut jo hyvissä ajoin, ennen kuin rikoshyötyä lähdetään realisoimaan oikeusjärjestelmää hyväksikäyttäen. Kanteen ja oikeudenkäyntimateriaalin sisältö voidaan muokata sellaiseksi, ettei kuluttajalla ole tosiasiallista mahdollisuutta kerätä riittävää syyttömyytensä todistavaa vastaanäyttöä käräjäoikeuden valmisteluistuntoon tai pitkälti vastapuolen käsikirjoittamaan pääkäsittelyyn. Sekundaaristen tosiseikkojen uskottavuutta pätevoidetään oikeuskäytäntöön ja prejudikaatteihin vetoamalla, joihin käräjätuomari työllistävissä riita-asioissa usein tuomionsa perustaa.

Kuluttajan aseman katsotaan asiamiehen myötä tasapuolistuvan prosessaamisen suhteen, vaikka on ilmeistä, ettei kuluttajaosapuolella voi tai pidä olla samanlaisia taloudellisia ja ajankäytöllisiä resursseja oman oikeutensa suojaamiseen, edes palkatun asiamiehen kautta. Prosessaamisen muuttuessa asianajajien taisteluksi, kuluttajan vaikuttamattomuus asiaansa kasvaa. Joustavuusperiaatteen tarkoituksenmukainen soveltaminen turvaisi tehokkaasti suhteellisen tasavertaisuuden toteutumisen ja pienentäisi asianajokuluja, jotka ovat korkean kuluriskin lisäksi, riski aineellisen ja yhdenvertaisen oikeuden toteutumiselle.

Aineellisen totuuden ilmituloa rajoittava preklusiosääntö ja tuomarin riippumattomuussääntö, johtavat prosessissa usein epäsuhtaiseen näyttöönemmyyteen ja punnintaan, jossa uskottava näyttö on vahvasti vahvemman osapuolen määräysvallassa. Preklusio toimii heikompaa osapuolta vastaan, kun määrävissä asemassa oleva yritystoimija kanteen vireille saatettuaan, tietää myös ”asiakassuhteeseen” perustuen, mitä vastapuolella ei ole toteennäyttää ja ettei

vastapuoli voi syyttömäksi negatiivisin seikoin, asiakirjoin tai todistajin itseään osoittaa.

Tuomioistuinsovittelu toimii vahvemman osapuolen eduksi myös epäonnistuuessaan. Heikompi osapuoli luopuu sovittelussa herkemmin normiperusteisista oikeuksistaan taloudellisten riskien minimoimiseksi pienemmän haitan periaatteella, joka osaltaan myös heikentää luottamusta oikeuslaitoksen aineellisen oikeuden toteutumiseen pyrkivänä instanssina.

Talousrikostuomiot ovat olleet pääsääntöisesti 5-10kk ja yksinomaan ehdollisia, joka ei palvele yhteiskunnan etua talousrikollisuuden paheksuttavuutta lisäävänä vaan osoittaa, miten riskitöntä talousrikollisuus on myös paljastuuessaan. Kuudesosassa alioikeuksien talousrikostuomioista lievennysperusteena on käytetty rikoksesta kulunutta aikaa. Talousrikollisuuden ollessa vahvasti suunnitelmallista ja tiestoista toimintaa, ei rangaistusvastuun osin mitätöivä lievennysperuste ole validi.

Yhteisösakon käyttöä tulisi lisätä huomattavasti ja suhteutettava se rikoksiin syyllistyneiden yritysten liikevaihtoon, teon rahamäärän ohella, sillä talousrikollinen kunnioittaa vain rahaan kohdistuvaa rangaistusta, ei ehdollista merkintää rikosrekisterissä.

TALOUSRIKOLLISEN TILAAMA OIKEUSMURHA

Yleisen oikeustajun vastaiset tuomiot, sekä oikeusmurhat heikentävät yleisesti oikeusjärjestelmän luotettavuutta ja tuomioistuinten toimivallan uskottavuutta, oikeusjärjestelmän toimiessa täten talousrikollisuuden mahdollistajana ja rikoshyödyn siunaavana instanssina.

Oikeusmurhan kohteeksi joutuneen ei voida olettaa pitävän normien pakottavuutta toimintansa ja oikeustajunsa perusteena, oikeudenkäyttäjien osoitettua, etteivät ne ole tehtävässään onnistuneet. Seurauksena on yksilön moraalikäsitteen rapautuminen ja lakien velvoittavuuden kyseenalaistaminen, joka johtaa äärimmillään vakaviin yhteiskunnallisiin lieveilmiöihin ja liitännäisrikollisuuteen, joka kumuloi talousrikosten haittavaikuttavuutta.

Varoittava esimerkki tilatusta oikeusmurhasta S18/470(erim.), valituslupa-anomus vireillä KKO:ssa (26.9.19)

Helsingin käräjäoikeus ja hovioikeus tuomitsi 90 €, 9kk aikana pysäköintipaikastaan maksaneen helsinkiläisen 46.000 € seuraamuksiin, pysäköintipaikan sijainnin erehdyksestä.

Helsingin talousrikosyksikkö on aloittanut tutkinnan ilmoitetusta törkeästä petoksesta, jolla pysäköintiriitaa pidettiin tietoisesti yllä 9kk ja törkeästä asiakirjaväärennyksestä, jolla nainen esitettiin käräjäoikeuden valmisteluistunnossa ajoneuvojen ainoaksi haltijaksi.

Kantajan asiamiehenä toimi piratismikanteista (markkinaoikeus) ja aiheettomista maksukehotuksista (poliisi, Suomen yrittäjät, kuluttajariitalautakunta) tunnettu lakiasia- ja perintätoimisto **KTC Finland**

Oy ja kantajana **Parkkipate Oy**. Postilaatikko-osoitteista toimivat em. yritykset, useine bulvaaniyrityksineen ovat historiaa omaavan **Reijo Järvisen ja poikansa Tomi Järvisen** omistamat. Rikoshyöty mittavine asianajokuluineen päättyi kahdelle henkilölle, joiden vastaavia kanteita on ollut vireillä toistuvasti kuluttajia kohtaan.

Hovioikeus katsoi, ettei asiassa tule soveltaa sopimusoikeudenperiaatteita kantajan tiedonantovelvollisuuden, lojaliteettiperiaatteen tai selonottovelvollisuuden suhteen, sillä sopimuksen arvo on **vähäinen**. Hovioikeus tuli tietoiseksi, että reklamaatioiden käsittely oli laiminlyöty, virallisen pysäköintipaikan sijainti salattu, vastaaja oli kiistänyt ajaneensa ajoneuvoa toistuvasti ja alueella oli todistetusti väärät liikennemerkit ja tuplanumeroin pysäköintipaikkoja. Kuluttaja-asiamiehen kirjallinen julkilausuma/oikeuskirjallisuus on, ettei edes maksumääräystä voida antaa, mikäli alueen liikennemerkit ja pysäköintijärjestelyt eivät ole selvät. Edelleen KKV:n mukaan maksumääräystä ei voida periä, mikäli velalliseksi osoitettu kiistää osallisuutensa.

On kiistatta selvää, että normien soveltaminen ohitti tuomioistuinkäsittelyssä lainsäätäjän tarkoituksen, kantajan väittämien konkludenttisten sopimusten arvon ollessa kymmeniä tuhansia. Toisaalta lainsäätäjän tarkoitus on tuomioistuimellekin vieras, sillä eduskunta ei ole katsonut aiheelliseksi saattaa lakia yksityisestä pysäköinninvalvonnasta voimaan, vaikka sen eteen on tehty jo mittavasti töitä niin laki-, kuin perustuslakivaliokunnassa. Valtiovallan ei tulisi pitää yllä toimialoja, joissa sääntely on puutteellista - aloja, joille valistunut talousrikollisuus tietoisesti hakeutuu.

LOPPUSANAT

Nykyinen tilanne on talousrikollisuuteen kannustava, ollen jopa varmin tie vaurastumiseen.

Kuluttajia suojaava normatiivinen tiedottaminen huolellista mediasuunnitelmaa hyödyntämällä on kustannustehokkain tapa ennalta estää talousrikollisuutta ja ehkäistä niihin ryhtyminen. Haittavaikutuksistaan huolimatta talousrikokset eivät ole yleisesti paheksuttavien rikosten joukossa, joten kustannusperusteisen median tehtäväksi valistustyötä ei tule jättää.

Lainsäädännön puutteet ja sisäiset heikkoudet tulee korjata, jotta reaktiivinen puuttuminen ja rikosvastuuseen saattaminen toteutuu pelotevaikutukseltaan tarkoituksenmukaisella ja talousrikollisuutta ennaltaehkäisevällä tavalla. Lainsäätäjän velvollisuus on myös taata, ettei oikeuden toteutuminen jää yksittäisen tuomarin tai puolustusasianajajan oikeuskirjallisuusharrastuneisuuden varaan ja että sovellettava normisto vastaa tarkoitustaan ja ennen kaikkea aikaansa.

Määrärahoja talousrikostutkintaan ja prosessiketjun yhtenäistämiseen, suositusaikojen toteutumisiksi on lisättävä. Poliisin mahdollisuuksia tunnistaa ja paljastaa talousrikollisuutta myös talousrikosyksikön ulkopuolella, on tuettava koulutuksin ja poliisiammattikorkeakoulun opetussisältöön vaikuttamalla.

Oikeusjärjestelmän ja valtiovallan tulee taata kansalaisten perustuslaillinen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen edellyttämä turva omaisuutensa koskemattomuuteen ja antaa luottamuksensuojaperiaatteen mukaista oikeussuojaa yksilöt ja perheyhteisöt tuhoavilta talousrikollisilta.

Esivaltaa kunnioittaen,

Jarkko Hyöppönen
Espoo

Julkaisun peruste;

Valtioneuvoston periaatepäätöksen toteuttaminen demokratian edistämisestä Suomessa. Painavana perusteena havainnot rikokset mahdollistaneista oikeusjärjestelmän puutteista, talousrikollisten kohdistuessa toimensa julkaisijan lähiomaisiin.

**2019 – Törkeä prosessipetos/ ”pysäköintiriita”, Parkkipate/ KTC Finland Oy
HO: S18/470, vireillä KKO:ssa (26.9.19)
Välitön vahinko 46.000€**

Sisäministeri **Maria Ohisalo** ja kansanedustaja **Leena Meri** ovat saaneet **19.6.19** eduskunnassa kansanedustaja **Mika Niikon** pyynnöstä, kirjallisen ja suullisen tiedoksiannon rikoksen uhrilta. Talousrikosyksikössä tutkittavana olevaan petoskokonaisuuteen liittyvä ”rikoshyödyn realisointikannetta” koskeva valituslupa on vireillä korkeimmassa oikeudessa.

Dynaamisen talousrikollisuuden toimintaympäristön kaventamiseksi ja kansalaisten oikeusturvan takaamiseksi on välttämätöntä, että edellisen hallituksen aikaansaama lakiehdotus yksityisestä pysäköinninvalvonnasta (**PeVL 23/2013 vp - HE 79/2012 vp**) saatetaan tarpeellisine muutoksineen voimaan. Virallisen suomalaisen käyntiosoitteen velvoite (merkittävä talousrikollisuuden torjuntakeino), sillä ammattimaiset rikoskokonaisuudet toteutetaan postilaatikko-osoitteista. Yksityisen pysäköinninvalvonnan vakavat riskit tiedostetaan, mutta poliittinen tahtotila ei ole riittänyt lainsäädännön täytäntöönpanoon, kuluttajien oikeusturvan vaarantaen.

Lähteet;

Suomen laki, Edilex lakitietopalvelu, virallisiasiakirjat; valiokuntien mietinnät, hallituksen esitykset, hovioikeuksien laatuhankeet, laaja oikeuskirjallisuus, talousrikollisuutta koskeva kirjallisuus, tutkielmat, validien lähdeluetteloitujen talousrikostutkimusten tilastot, viralliset tilastot, oikeustieteellinen tiedekunta, PolPa, oikeuspoliittinen tutkimuslaitos ja tilastokeskus.